
VEIKLOS PEDAGOGIKOS PRAKTIKA

Vytautas Šernas

Vilniaus technikos universitetas

Straipsnis skiriamas teoriniams veiklos pedagogikos pamatams apsvastyti ir galimam praktiniam jos pritaikymui bendrojo ir profesinio lavinimo mokyklose.

TEORINIAI VEIKLOS PEDAGOGIKOS PRADMENYS

Veiklos pedagogikos samprata ir jos uždaviniai

Šiandien vertiname žmogų ne vien žinantį, norintį, bet ir galintį veikti, kurti. Paminėsim seną išmintį: „Non scolae, sed vitae discimus“¹, paminėsim ir tarpukario Lietuvos pedagogų S. Šalkauskio, A. Šerkšno, o vėliau ir J. Laužiko kvietimą: padaryti mokinių žinias mokomosiomis gėrybėmis, lobiais², gyvenimo, veiklos, elgesio vertybėmis, idant šie išmoktų žinias praktiškai taikyti, susiformuotų šių žinių pagrindų protinės, darbinės, matematinės, žaidybinės, muzikinės, dorinės ar kitos veiklos mokėjimus.

Žmogaus veikla yra vidinė-psichinė ir išorinė-fizinė. Kartu ji protinė, kūrybinė, mechaninė, gamybinė. Protinės ir fizinės veiklos tipai mokinių psichikoje turėtų sudaryti organiską vienvę. Bet kuri žmogaus veikla susijusi su fizinėmis ir psichinėmis, intelektualinėmis priemonėmis (ESM ar kirvis, kaltas, pjūklas) bei medžiagomis. Įvairios ir veiklos formos: darbas ir žaidimai, mokymasis ir studijos, gamyba ir moksliniai gamybiniai tyrimai, komercija ir kt. Šios veiklos formos būna individualios ir kolektyvinės, koordinuotos ir pavienės. Mokinių veiklos vieta: mokykla ar šeima, įmonė ar dirbtuvės, statybos aikštelė, gamybos cechai ir pan.

Veiklą, pagal T. Gabajų, sudaro 6 struktūriniai momentai: 1) žmogus kaip subjektas; 2) daiktas; 3) veiklos priemonės; 4) procedūra; 5) išorinės (ir vidi-

¹ Ne mokyklai, bet gyvenimui mokomės.

² Pagrindinės švietimo lobių, mokomųjų gėrybių žymės yra: a) šios žinios turi sukelti kūrybinį veiklumą, išgyvenimą (kitai jos tik žinios); b) žadinti ir ugdyti mokinio jėgas, galias, gabumus, kas leistų jam pačiam kurti kultūrinius-dvasinius ir materialinius lobius, vertybes; c) pačios žinios turi būti mokiniams reikšmingos, skatinti juos intelektualiai ar fiziškai veikti, teikti malonumą, pasigėrėjimą, dvasinį pakilimą.

nės – V. Š.) veiklos sąlygos; 6) veiklos produktas, kurio įvaizdis dirbančio sąmonėje – savotiškos gairės jo veiklai. Kiekvienai veiklai būdingas tikslas, veiklos motyvai, orientacinės veiklos gairės (pvz., instrukcinės kortelės, algoritmai, schemas), paskiri veiklos judesiai, jos dinamika. Veiklos mokomasi savarankiškai (stebint, bandant) ar padedant mokyklai, mokytojams, tėvams, draugams.

Mokėjimas veikti reikalauja žinoti ne vien šios veiklos technologiją, bet ir tikslus, motyvus, perspektyvas, teikiančias malonumą, pasitenkinimą, gyvenimo prasmę, laimę. Mokėjimas veikti – mokėjimas praktiškai mąstyti, sukaupti reikiamą informaciją apie reiškinius, daiktus, medžiagas, jų savybes, gamybos, komercijos atskirus momentus. Mokėti veikti – tai išmokti įvairius veiklos būdus, įvaldyti veiklos kultūrą, judesius, jų tikslumą, mąstymo operacijas, veiklos procedūros įvaizdžius, savikontrolės būdus. Tarkim, gamybinė veikla susijusi su tikslo, gamybinių medžiagų savybėmis, veiklos technologijos žinojimu, veiklos mokėjimu, individo sugebėjimais, darbo įrankiais, priemonėmis, energijos šaltiniais, veiklos patirtimi, jos tobulinimu, profesiniu mąstymu. Taigi veiklos mokymo procesui būdinga: veiklos mokymas ir jos mokymasis vienas kitą iš esmės papildoma.

Darbų, matematikos, fizikos, kalbų ar profesijos mokytojas yra vedlys į konkrečią profesinę ar mėgėjišką veiklą, o ne vien informatorius. Mokinys yra veiklos subjektas, kurio veiklos sėkmę lemia kompleksas veiksnių, įeinančių į jo dvasinės, žaidybinės, matematinės, gamybinės ar komercinės veiklos struktūrą. Mokinys – veiklos centrinis veikėjas. Jis ne vien jos imitatorius. Veiklos metu individas nuolat sprendžia kompleksą išylančių jam uždavinių, užtikrina veiklos proceso vyksmą, o jo mokytojas laiduoja šio proceso kokybę, veiklos sėkmę, įkvėpiančią mokinį tolesnei naujai veiklai. Mokytojas iš mokinių sėkmių ir nesėkmių sistemingai pats mokosi pedagoginio meistriškumo. Dar daugiau: N. Talyzinos žodžiais tariant, „žinios negali būti nei įgytos, nei išsaugotos be mokinio veiksmų <...>. Vietoj dviejų problemų – perteikti žiniomis ir formuoti jų taikymo mokėjimus ir įgūdžius – mokymui dabar keliama viena: suformuoti tokius veiklos būdus, kurie jungtų iš pat pradžių numatytą žinių sistemą ir užtikrintų jų praktišką taikymą <...>.” (14, 41–42)

Veiklos pedagogika turėtų būti grindžiama įvairių dalykų metodika, technologija (matematikos, gimtosios kalbos, fizikos). Veiklos pedagogika turėtų būti grindžiama ir cikline didaktika, profesine (amatų, verslo, komercijos, darbo ir pan.) pedagogika, glotopedagogika, kultūros darbuotojų pedagogika, matematikos mokslų (aritmetikos, algebros, trigonometrijos, geometrijos ir pan.) pedagogika, fizikos mokslų (mechanikos, elektros, atomistikos ir pan.) pedagogika.

Jei mokiniai nesimokys veiklos su nauja medžiaga, neišvengiamai sušlubos jų vidinio dvasinio gyvenimo vystymasis, pasunkės jų gyvenimo prasmės, savo vietos gyvenime radimas, sociologizavimas, savojo „aš“ įprasminimas, sa-

vygabumų, vidinių galių, polinkių ugdymas, įsijungimas į savo profesiją, socialinę, darbinę, mokyklos, šeimos aplinką. Veikdamas individas pats įsitikina jam duodamų žinių naudingumu, įgyja kitų aktualių gyvenimui dalykų, profesinių žinių ir mokėjimų. Ateities mokykla – mokinių veiklos mokykla. Teisus prof. E. Biurgeris: „Mes jaunuomenę darbu (fizinio ir intelektualinio – V. Š.) privalome auklėti darbui, kad jiniai sugebėtų išspręsti tuos uždavinius, kurie jai yra priskirti, išlaikyti tatai, ką bočiai kruvinų kovų laukuose yra iškovoję, padaugin-ti tatai, kas daugin-tina, pakelti, kas keltina, kurti, kas kurtina; trumpai tariant: iš-tikiname darbe viską daryti, kam poetų ir galvotojų tauta savo ypatybė žmo-nių kultūrinėje bendruomenėje daryti yra pašaukta“ (2, 61). Todėl veiklos pe-dagogika įžymių pedagogikos klasikų, tokių kaip J. Pestalocis, Ž. Ž. Ruso, G. Keršteinėris, Dž. Diuji ir kt., seniai jau brandinta, puoselėta. Lietuvoje ji galėtų atgimti, įgauti konkretų adaptuotą mūsų sąlygoms skambėjimą, ypač jei veiklos pedagogika būtų susieta su psichopedagogika, persunkta romantika, romantikos pedagogika. Pateikiu trumpą pastarosios charakteristiką.

Romantikos pedagogika priešinga knyginei pedagogikai, enciklopedizmui, akademizui. Ji nukreipta mokinio „aš“, jo idealų, siekių savirealizacijai, o ne abstrakčiai jo erudicijai. Anot F. Frigelio, mokinyš tada laimingas, kai jis gali žaisti, judėti, gausinti, bendrauti, domėtis, vertinti. Praktinius užsiėmimus la-biau mėgsta, kaip teigia G. Keršteinėris, net 90 proc. berniukų ir mergaičių. Romantikos pedagogika pagrįsta psichologinėmis išmokymo teorijomis: opera-cine arba veiklos sąlyginių refleksų, pavidalo (Gestaltpsychologie), asociacine. Romantikos pedagogika pagrįsta individo veiklos laisve ir jo poreikiais, patirti-mi, jo gyvenimo ir asmenybės vidinėmis ir išorinėmis reikmėmis, sėkme, savia-nalizė ir saviprojektavimu, savikūryba ir saviugda. Mokinių veiksmų laisvė, jų žinių, veiklos rezultatų prasmingumas, efektyvumas ateityje daro šią pedagogi-ką patrauklia ne vien mokiniui, bet ir mokytojui (2 lentelė). „Stebiu, sprendžiu,

2 lentelė. Romantikos pedagogikos pagrindiniai bruožai

Mokinyš – ren-gimosi veiklai centras. Sava-rankiška veik-la ir asmeninė savikūryba (savas hoby, modelis, savos veiklos prie-monės ir kt.) lydi-na pasi-tenkinimo, sėk-mės, palankios nuostatos įkvėpimo šiai veiklai.	Perspektyvu-mas atitinkas individo in-teresus, sie-kius, idėjas. Gaunamų žinių ir mo-kėjimų aktua-lumas, reikš-mingumas mokiniams.	Mokinių vei-klos autono-mija, laisvė. Jos rezulta-tų veiksmin-gumas jų ateičiai, veiklos sėkmei, laimei, gyve-nimo prasiė.	Partneriški, demokratiniai pedagogų ir mokinių san-tykiai, pedago-go gerumas ir geranorišku-mas. Pedago-gas – sėkmingo veiklos moky-mosi laidas	Indukcijos ir dedukcijos, vaizduotės ir mąstymo. va-lios ir jausmų harmonija	Dvasinis tur-tingumas ir plėčios prak-tinės pažinimo ir veiklos ga-limybes; ver-žinąsis už pa-sirinktos pro-fesijos rėmų. Laisvas savo ateities projek-tavimas.
---	--	--	---	--	---

veikiu" – turėtų būti jaunuomenės dvasios sąjūdžio sūkis, – moko mus S. Šalcauskis. Stebėti – surišti – išreikšti kvietė pedagogus Decroly darbo mokyklos atstovai. Ėmėba – jungėba – reiškėba, – štai trys pagrindinės švietimo kategorijos, – moko mus J. Laužikas.

Svarbesnės teorinės veiklos pedagogikos nuostatos

Veiklos pedagogikos struktūrą sudaro: jos tikslai, šių tikslų siekimo būdai (didaktika), vidiniai, psichiniai šios veiklos, jos mokymosi išgyvenimai (psichopedagogika), veiklos psichiniai mechanizmai, mokinių galimybės, jų gebėjimas koncentruoti dėmesį, valią, ištvermę šiai veiklai, jų išorinių ir vidinių, sensorinių ir motorinių veiksmų sąveika, pagrįsta išmokimo psichologija.

Veiklos pedagogikos tikslai bendrojo lavinimo ir profesinės mokyklose galėtų būti šie:

1. Išmokyti mokinius daugiau ir geriau svarbios jų gyvenimui veiklos, kad jie išsiugdytų pasitikėjimą savimi, mokėtų daug ką patys pasidaryti (kaip kad mokėjo mūsų tėvai);

2. Užkrėsti mokinius didesnių siekių idėjomis (dieviškumas žmoguje), veržimusi į prasmingą gyvenimą, darbinę, intelektualinę veiklą;

3. Ugdyti palankius mokymosi, darbo kaip gyvenimo būtinybės, gamybinės, komercinės veiklos, verslo motyvus, nuostatas, interesus, poreikius, padidinti gaunamų žinių praktinį reikšmingumą.

Pagrindinis veiklos pedagogikos tikslas – padėti mokytojui nukreipti mokinio vidines ir išorines galias konkrečiai veiklai, savirealizacijai, išorinių ir vidinių mokinių galių ugdymui, savo vietos gyvenime suradimui, dvasingumo, žmoniškumo idealų susiformavimui. Svarbu, kad mokinys pradėtų pasitikėti savo jėgomis, pajusti profesinę sėkmę, išmokyti pats daug ką pasigaminti, produktyviai dirbti ir užsidirbti, susitaisyti ar net pasisiūti drabužius, perprasti žemės ūkio darbus, mokėti jaukiai susitvarkyti namų aplinką, darbo vietą, sodinti medelius, įrašyti knygas, suteikti netradicinę pagalbą, nupinti krepšį, nuvyti virvę, pasitaisyti batus, suremontuoti elektrinius įrenginius, motorus, kniedyti puodus, kibirus, skaityti radijo, mašinos schemas, suvokti jų veikimo principus, pataisyti menkus gedimus ir pan. Pagaliau paaugliai, jaunuoliai siekia autonomijos, o ją pasiekti galima tik mokant konkrečios veiklos, fizinės ir intelektualinės (racionalaus knygų skaitymo, būsimai profesijai svarbios informacijos suradimo, kalbų, amato savarankiško išmokymo ir kt.).

Ugdyti mokinių iniciatyvą veiklai gali tik konkrečių jų mėgėjiškų ar profesinių, utilitarinių (materialinių ar dvasinių) reikalavimų pedagoginiame procese patenkinimas, profesinio mąstymo, kūrybinės veiklos, išradinumo išmokymas vardan savo „aš“ realizavimo, jo gyvenimo perspektyvų.

Kaip skatinti šį vidinį mokinių aktyvumą? Kokias priemones tam panaudoti? Kokiais principais pedagogas turi vadovautis, siekdamas mokinių iniciatyvumo, savarankiškos veiklos? Kaip sėkmingiau organizuoti mokymą, siekiant mokinių vidinio pasitenkinimo, įkvėpimo, vidinio ir išorės aktyvumo, jų sėkmės? Sankaupa atsakymų į šiuos ir kitus klausimus sudaro veiklos mokymo proceso teorinį modelį, kurio vienas iš pagrindų – psichologinė operacinė (veiklos) išmokymo teorija. Ši teorija pagrįsta idealios veiklos orientacine struktūra, produkcijos įvaizdžiais, mokinio siekiais, savarankišku šios veiklos protinių orientyrų, protavimo ir fizinių veiksmų sekos algoritmų susikūrimu. Žinios reikalingos tiek, kiek jos padeda giliau suvokti šią mokinių veiklą, mokyti, sėkmingiau veikti.

Realizuoti profesinės veiklos psichologinę išmokymo teoriją padeda pedagoginė poėtapinė veiklos koncepcija, išreikšta simboliais, schemomis, daiktais. Veiklos mokymas pradedamas nuo konkrečių praktinių žinių, reiškinių, daiktų, veiksmų nuoseklaus įvaldymo, pakeičiant konkrečius daiktus žodžiais, o vėliau mąstymo operacijomis.

Veiklos išmokimas bus spartesnis, sėkmingesnis, jei ugdytiniai nuosekliai susiformuos įvairiems jų veiklos lygiams reikalingus veiklos mokėjimus. Doktorantės S. Statkevičienės tyrimai (6) parodė, jog kalbos mokymosi mokėjimai susiformuoja ne iš karto. Jiems susidaryti reikalingi šeši lygiai, kurie vienas su kitu glaudžiai santykiauja. Pabandykime juos transformuoti profesinės veiklos išmokimui.

I. *Minties, intereso išmokti profesiją ar konkrečios verslinės veiklos susiformavimo lygis arba poreikio lygis.* Šiame lygyje atsiranda susidomėjimas šiuo profesinės veiklos mokėjimu, noras išmokti profesiją. Stebima kitų atitinkama veikla.

II. *Diagnosticinis lygis*, kuriam būdinga: specifinių, svarbių šiai profesijai galimybių išbandymas; šio mokėjimo judesių protinių veiksmų pirminis projektavimas (stebėjimas, analizė, sintezė).

III. *Orientacinis projekcinis lygis*, kuriam būdinga: šios profesinės konkrečios veiklos mokėjimo analizė ir sintezė; gamybinės komercinės veiklos sunkumų prognozavimas; reikiamų žinių apie medžiagas, gamybinį procesą atrinkimas; galimų tipinių klaidų židinių nustatymas; profesinės veiklos schemos, instrukcinės kortelės susidarymas; veiklos algoritmų praktiškas išmokimas.

IV. *Vykdomasis profesinės veiklos lygis*, kuriam būdinga: veiklos schemos, technologinės kortelės nurodymų realizavimas; gamybinio, komercinio šio mokėjimo sunkumų įveikimas; savikontrolė, užtikrinanti sėkmę; savikorekcija, siekiant profesinės veiklos mokėjimo kokybės (judesių spartos, tikslingumo, loginio nuoseklumo, ekonomiškumo); šio profesinio mokėjimo automatizavimas.

V. *Profesinės veiklos kontrolės, apskaitos ir vertinimo bei savivertinimo hygis.* Jis jungia kontrolę, savikontrolę, apskaitą, vertinimą ir savęs vertinimą. Šiam lygiui priklauso: profesinės veiklos savikontrolės būdų žinojimas ir mokėjimas juos taikyti; profesinės veiklos kokybės operatyvus ir kolektyvinis įvertinimas; pratimai, padedantys išvengti klaidų ir netikslumų; savo profesinės veiklos vertinimo kriterijų nustatymas ir jų taikymas; savo konkrečios profesinės veiklos išmokimo lygio bendras įvertinimas; tolesnio profesinio tobulėjimo projektavimas.

VI. *Pastiprinimo, pasitenkinimo, tolesnio savęs stimuliavimo hygis* keliant sau naujus reikalavimus: profesinės veiklos sėkmės, palankių emocijų pojūtis; įkvėpimas intensyviau mokytis šios profesinės veiklos, naujo potraukio atsiradimas (didėjantis suinteresuotumas, stropumas, atradimo džiaugsmas).

Toks turėtų būti bet kokios intelektualinės ar fizinės veiklos mokėjimų formavimo daugiapakopis modelis, sudarytas iš įvairių lygių mokėjimų, kurių pagrindas: „Wollen, wissen, Können“ (Willmann), t. y. norėjimas, žinojimas, galėjimas.

Svarbiausi psichologiniai veiklos išmokimo principai yra šie: 1) naujų veiklos sąvokų, mokėjimų formavimas sprendžiant atitinkamas gamybinės, komercinės, mėgėjiškas užduotis; 2) veiklos mąstymo ugdymas, suskirstant pačią veiklą pakopomis, algoritmais, judesiais, formuojant šios veiklos mokėjimus ir įgūdžius, mokantis kūrybiškai spręsti naujas situacijas; 3) atskirų gamybinių, komercinių situacijų ir profesinės veiklos atlikimo orientyrų sistemos susidarymas; 4) pratybos su veiklos orientyrais technologinėmis korelėmis ir kt.; 5) profesinės veiklos mokymasis pakopomis einant nuo konkrečių judesių, daiktų, veiksmų, operacijų prie jų simbolių ir gamybinio, komercinio mąstymo operacijų.

Pagrindiniai psichologiniai veiklos išmokimo metodai yra šie: 1) detalus instruktažas apie veiksmų pobūdį, sąlygas, sunkumus; 2) teisingo veiksmų parinkimo ir jų panaudojimo orientyrų nustatymas; 3) dalykinių ir veiklos operacijų vyksmo elementų ir etapų, padedančių formuoti atitinkamas protines ar fizines operacijas ir sąvokas, sudarymas (13, 95).

Psichologinės veiklos išmokimo teorijos principai ir metodai taikytini mokant įvairios daugiapakopės profesinės ar mėgėjiškos veiklos: gamybinės, intelektualinės, žaidybinės, darbinės, ekspresinės, kalbinės ir kt. Šie veiklos principai ir metodai taikytini, kai panašūs dalykai išvedami vieni iš kitų (stimulas – reakcija – ryšiai); mokomasi taisyklių išmokstant sąvokų grandinę; mokomasi atskirų reakcijų grandinių (pvz.: vairuotojo veiksmai prieš pradedant važiuoti); remiamasi asociacijomis, kuriančiomis minčių, pasakojimo grandinę; pagal esamas taisykles formuojamos naujos, aukštes-

nio lygio problemų sprendimo taisyklės: darbiniai veiksmai atliekami pakopomis, pagal instrukcinį technologinį lapą ir kt. Taip psichologinė veiklos išmokymo teorija reikalauja operatyviai pereiti prie atitinkamos profesinės, intelektualinės, darbinės, ekspresinės veiklos orientyrų, padedančių susiformuoti šios veiklos mokėjimus, palankias sau sąlygas, nuostatas profesiskai tobulėti.

Keletas minčių iš veiklos pedagogikos istorijos

Vienas iš veiklos pedagogikos pagrindų kūrėjų buvo V. Lajus, akcentavęs įvairias ekspresijas, aktyvumo, veiklos formas (kūno ekspresija, piešimo ekspresija, matematinė ekspresija ir kt.).

Pažinimas – tai instrumentas, padedąs mokiniui prisitaikyti prie aplinkos. Žinių reikšmingumo matas – jų praktinė nauda mokinio ateičiai, jo būsimai profesijai. Žinių praktinis efektyvumas mokinio mėgėjiškoje ar profesinėje veikloje padeda įsivrauti harmonijai, pusiausvyrai tarp šio mokinio organizmo, jo dvasinio pasaulio ir aplinkos. Mokinio organizmo ir aplinkos ryšį ypač pabrėžė garsus amerikiečių filosofas, pedagogas, psichologas, vienas iš pragmatizmo filosofijos ir pedagogikos pagrindėjų Dž. Diuji (1859–1952). Vaikas mokosi to, ko reikia jo profesinei, pažintinei ar kitai veiklai. Geriausiai profesinės veiklos jis mokosi mąstydamas. Tačiau, pagal Dž. Diuji, būtina pusiausvyra tarp mokinio veiklos tolimų ir artimų perspektyvų: „...geriausiai vyksta mąstymas, kai lengva ir sunku vienas kitam proporcingai <...>. Labai daug lengvo neduoda pagrindo tyrimui, per daug sunkaus daro tyrimą beviltišku <...>. Tegu faktai parodomi taip, kad būtų sužadinta vaizduotė <...>. Vaizduotę papildo ir pagilina stebėjimai; <...> dėstytojas baigiasi, o mokytojas prasideda ten, kur perteikta medžiaga sužadina pilnesnį ir turtingesnį gyvenimą” (12, 196–199).

Nauja, nurodo ten pat Dž. Diuji, mokiniai sužino penkių nuoseklių pakopų pagalba: 1) susidūrimas su kliūtimi, su nežinomu reiškiniu; problemos sunkumo pajautimas (stebėjimas), noras išspręsti šią problemą; 2) problemos sunkumo išsiaiškinimas ir apibrėžimas, problemos formulavimas (savarankiškas mąstymas); 3) galimo problemos sprendimo būdo projektavimas, hipotezės iškėlimas (mąstymas); 4) hipotezės svarstymas: loginis galimo sprendimo padarinių išsiaiškinimas, loginis hipotezės nagrinėjimas (mąstymas); 5) hipotezės priėmimas arba atmetimas, sprendimo patikrinimas praktiniais stebėjimais ir eksperimentais. Penkios problemos analizės, kritinio jos sprendimo pakopos ir sudaro visą reflektivaus mąstymo, veiklos aktą, o pats mąstymas tampa mokinių veiklos instrumentu, lengvina mokiniams kelią, įsiliejant į kultūrinį, gamybinį, socialinį gyvenimą, padeda rasti

vieta tautos gyvenime rinkos ekonomikos sąlygomis, moko juos savarankiškai spręsti gamybos ar gyvenimo problemas, įsisąmoninti žinias, t. y. moko gyventi. Lietuva gali tapti Šiaurės Atėnais, anot garbaus tėvynainio O. M. lašiaus, tik per mūsų santarvę, darnų darbą, pasitelkus mokslą ir kultūrą, dvasines galias, išugdžius mokinių gabumus. Mokykla ir turi tapti viena iš pagrindinių idealaus ir realaus gyvenimo mokytojų.

Kaip minėjau, veiklos pedagogikos pamatinė pozicija – pats mokinyso, jo savęs suvokimas ir savistaba, savo veiklos reguliavimas, mokymasis. Save stebint, pagal japonų universiteto „Azija“ rektorių profesorių S. Fukujamą, formuojasi dvi žmogaus pozicijos: a) *aktyvioji*, kai jis pasineria į jam malonių aplinkos problemų analizę, užmiršdamas save ir b) *refleksinė*, kai jis susimąsto dėl praeities, siekia apmąstyti savo artimiausią gyvenimą, idealus, stengiasi numatyti, kaip idealiai psichologiškai pasiruošti tolesnei profesinei veiklai. Šios dvi pozicijos žmogaus gyvenime savistabos dėka nuolat kaitaliojasi, praturtindamos vieną kitą, o žmogus, remdamasis patirtimi ir tautos kultūra, siekia tobulinti savo gyvenimą, ugdyti unikalius gabumus, galias, reikšmingus jam, jo profesijai. Tuo jis prauvertina save, savo elgesį, veiklą, tautos kultūrą, pats mokymasis mokykloje darosi nepriklausomas (15, 14–19). Veiklos pedagogikos uždavinys – ugdyti laisvą šalies kultūros, gamybos kūrėją.

Pagal Friobelį (1782–1852), ikimokyklinės veiklos pedagogikos tėvą, kiekvienas ugdymas turi būti pagrįstas vaiko veikla. Įgimtas vaiko potraukis veikti privalo būti nuolat ugdomas, o formuoti jį reikėtų nuo vaiko gimimo, kad veikla sužadintų jame glūdinčias fizines ir dvasines jėgas ir jas išugdytų (žaidžiant, išskylaujant gamtoje, kuriant, dirbant fizinį, protinį darbą). „Tik ten, kur svetimas žinojimas jiems pagelbsti patyrimo darbe, jie (mokiniai – V. Š.) pasidaro ausylūs ir ryja knygas.“ Kaip tėvų namai yra vaikui dirbtuvė, taip ir „mokykla didesniems vaikams turi būti darbo vieta, kur galėtų pasireikšti jų aktyvumas, iš kurio savo keliu gimsta ir noras mokytis. Tokiu būdu susidaro ratas: aktyvumas → mokymasis → aktyvumas → mokymasis ir t. t.“ (5, 17).

Veiklos fenomenas pedagogikoje gali būti įvairiai konkretizuotas: 1) savo ir kitų veiklos (intelektualinės, darbinės, profesinės, žaidybinės, ekspressinės ir kt.) stebėjimas, analizavimas, sugretinimas. Tai leidžia plėsti savo profesinės ar mėgėjiškos veiklos galimybes, formuoti nacionalinius, pažintinius šios veiklos motyvus, palankią nuostatą mokymuisi, šiai veiklai; 2) veiklos mokymasis spartina mokinio ugdymą, nuosekliai moko jį sudėtingesnės veiklos: iš pradžių – atlikimas vien pamėgdžiojant, toliau – aktyvus atlikimas, toliau – aktyvus savarankiškas veikimas, pagaliau – kūrybinis savarankiškas atlikimas; 3) veiklos pobūdžio keitimasis daro esminį poveikį mokinio ir refleksinės jo pozicijos progresuojančiam formavimui, savojo „aš“ įprasminimui; 4) veiklos mokymasis pedagoginio proceso metu su vidiniu ir išori-

niu jos reguliavimo mechanizmu lemia ugdytinio iniciatyviškumą, savarankiškumą, asmenybės susiformavimą. Realizuoti veiklos savireguliovimą padeda didėjančios mokinio interesai, motyvai, poreikiai, nuostatos, pasitenkinimas savimi (aš pats padariau, išsprendžiau, atspėjau); 5) nuosekli mokymosi veikla, jos savianalizė gimdo mokinio pasitikėjimą savo jėgomis, tobulėja jo aktyvioji ir refleksinė pozicijos, formuojasi sąmoningas tautos pilietis, iniciatyvi, stipri, dora asmenybė. Veiklos fenomenas konkretizuotas atsižvelgiant į G. Ščiukinos mintis (16, 16).

Mokinių aktyvumo formos ir kai kurie jų aktyvinimo būdai

Psichoanalitikai (Z. Freudas, A. Adleris, G. G. Jungas ir kt.) teigia, jog vaiko siela – „dinamiška jėga, kuri vaikui bręstant pati iš savęs plečiasi“ (1, 19), „į save čiučia tai, ką jai teikia gyvenamoji aplinka“ (A. Šerkšnas), tobulėja pagal savo interesus, veikiama ją supančių kultūrinių vertybių, kurias jai perduoda šeima, mokytojai ir kt. „Mokymas yra mokomųjų gėrybių, o drauge su jomis ir kultūrinių vertybių, pergyvenimas <...>. Šitame aktyvume randami du laipsniai: 1) *pradedamasis aktyvumas* – kai mokinys pergyvendamas suprantą mokomąsias gėrybes ir jomis gėrisi ir 2) *atbaigiamasis aktyvumas* – kai mokinys pergyvendamas, suprasedamas ir gerėdamasis mokomosiomis gėrybėmis *suvokia jų praktiškąją reikšmę ir įpranta panaudoti jas tam reikalui, kuriam jos yra skirtos* (mano išskirta. – V. Š.). Antrasis laipsnis reikalauja didelio atsidavimo, didelio jėgų įtempimo, didelio valios sutelkimo – aukščiausios rūšies aktyvumo“, be kurio „negalimas tikras darbas“ (7, 202). Toliau A. Šerkšnas nurodo tris galimas ugdytinio aktyvumo formas: 1) „natūrali *priverčiamoji* forma (*gąsdinančioji*)“, kuri nemalonina mokiniui, gimdo negatyvius santykius tarp mokytojo ir mokinių, nekuriama pozityvi mokinio asmenybė, neišvengiamai lieka „spragos mokomųjų gėrybių visumoje“, formuojamas paviršutiniškas žmogus; 2) „*sugestionuojamasis aktyvumas*“, pagrįstas ugdytinio sudominimu. Ši aktyvinimo forma reikalauja didelio mokytojo pasirengimo, patyrimo, pastangų skatinant ugdytinį išgyventi mokomąsias gėrybes, išmokyti jas pritaikyti praktiškai. Tačiau nuolatinė mokytojo priežiūra mažina ugdytinio savarankiškumą, iniciatyvą, valią; 3) „*spontaniškoji aktyvumo* forma“, kai pats ugdytinis stengiasi suprasti mokomąsias gėrybes, nes suvokia jų vertę, galimybę pradėti pačiam kurti naujas kultūrinės ar materialinės gėrybes. Spontaniškas aktyvumas yra aiškiai sąmoningas, apgalvotas, valingas ugdymasis, „kuris siekia mokinio asmens gelmių ir pagauna jo dvasią“ (S. Šalkauskis). Deja, grupės, bendruomenės ugdytinių požiūris į mokymąsi nevienodas, mokytojo meistriškumas nevienodai pagauna visų ugdytinių dvasią. Todėl ugdytinio aktyvinimo svarbiau-

sios sąlygos, pagal A. Šerkšną, yra šios: 1) jo interesų nukreipimas mokymų gėrybių link; 2) mokinio pratinimas sistemingai dirbti; 3) mokinių ir mokytojų atsakomybės už viską, kas vyksta aplinkui, kryptingas didinimas (7, 206). Partneriški mokytojo ir mokinių santykiai – svarbi ugdytinių vidinio aktyvinimo sąlyga. Mokinių spontaniškam aktyvumui, pagal G. Ščiukną, padeda įvairios situacijos per pamokas, kai mokiniai turi „ginti savo nuomonę, ją pagrįsti argumentais, įrodymais, panaudoti įgytas žinias; užduoti klausimus mokytojui, draugams, išsiaiškinti nesuprastą, gilintis į pažinimo procesą; recenzuoti draugų atsakymus, reiškinius, kitokius kūrybinius darbus, juos koreguoti, patarti; dalintis su kitais žiniomis; padėti draugams įveikti sunkumus <...>; atlikti papildomas užduotis, reikalaujančias susipažinti su įvairia literatūra, šaltiniais, ilgai stebėti (augalų augimą ir kt.); skatinti mokinius savarankiškai rasti kelis atsakymus į iškeltus klausimus; praktikuoti laisvą užduočių pasirinkimą <...>; sudaryti sąlygas savikontrolei, savų pažintinių ir praktinių veiksmų analizei; įvairinti veiklą, įjungti į pažinimo procesą darbo, žaismingumo, meninės, visuomeninės ir kt. veiklos elementus, kurti mokinių suinteresuotumą veikti kolektyviškai (16, 137–138).

Ugdyti mokinių aktyvumą, savarankiškumą padeda įvairios priemonės. Štai Prancūzijos mokyklose praktikuojamos „sutartys“ su mokiniais, pagal kurias šie „įsipareigoja per savaitę įvykdyti nemažai užduočių ir pratimų“. „Sutartis“ sudaroma atsižvelgiant į mokinio norus ir galimybes <...>. Japonijos <...> mokiniai patys sprendžia, kokiam pažymiui parašyti. Jeigu „patenkinamam“, užduotys susidės „iš septynių klausimų“, „geram“ – iš dvylikos, „labai geram“ – iš devyniolikos <...>. Pasirašęs sutartį „labai geram“ pažymiui, bet įvykdęs tik geram, mokinyš gauna „nepatenkinamą“, nes bet koks ne visas įvykdymas tolygus nesėkmei, nemokėjimui tęsėti žodį“ (11, 40–41).

Formuoti ugdytinių spontanišką aktyvumą padeda mokytojo meistriskumas, meilė savam dalykui, profesijai, demokratinis jo veiklos stilius, paritetiniai santykiai su mokiniais, viso pedagogų kolektyvo kryptinga, vieninga veikla, žadinanti ugdytinių vidinį aktyvumą.

VEIKLOS PEDAGOGIKOS TAIKYMO LIETUVOS MOKYKLOSE NUOSTATOS

Veiklos mokyklos (klasės) samprata

Tūkstančiai paauglių, nesulaukę 16 metų, meta mokyklą. Kiti tūkstančiai „pavargo“ nuo mokyklos; treči nepažangūs (antramečiai, trečiamečiai, neintelektualūs); ketvinti – auksarankiai, bet materialiai skurstantys. Visi jie norėtų

„išsitiesti“, geriau pavalgyti, mažiau patirti žeminančių akimirkų. Va. gu ar šių vaikų sudėtingas problemas išspręs knyginė pedagogika, viena ar dvi šalyje įkurtos jaunimo mokyklos. Jų problemos galėtų būti sprendžiamos tik savose mokyklose, išlyginamosiose klasėse. Pagaliau ir likusių mokinių mokymasis, jų savarankiško, kūrybingumo ugdymas ribojamas nūdienos mokyklų prieštaravimų. Lengviausia patenkinti mokinių žinių poreikį. Daug sunkiau formuoti veiklos mokėjimus ir įgūdžius, kai viskas gyvenime labai greitai keičiasi, mokytis iš patirties (learning from experience). Visų šių mokinių problemas galėtų padėti spręsti veiklos mokykla (VM), išlyginamosios klasės (IK).

Veiklos mokykla, pagal M. Mačernį, bus ta, „kuri sugebės išplėsti mokinio savivėiklos maksimumą, kurioje mokins pats, mokytojo padedamas, *lavins ir miklins savo pajėgas*“ (5). prigimtines, pažintines, psichines ir fizines, mokykla, kurioje mokiniai 80 proc. žinių išmoks veikloje. To pasiekti ji gali vadovaudamasi mokinių laisve, apsisprendimu ir pasirinkimu. Ši mokykla yra „ir gyvenimas dabartimi, ir rengimasis ateičiai, ir išskleidimas savo jėgų, ir jų brandinimas“ (8, 137). Čia turėtų klestėti, pagal J. Laužiką, „pilnutinis gyvenimas: džiaugsmas, pasismaginimas, darbas, liūdesys, rūpesčiai, gėrybės, asmeniniai ir bendruomeniniai įvairia rūšiai poreikiai ir veiksmai, joje galėtų skleistis individualybė ir vystytis integruota, vieninga savyje ir su gyvenimo visuma susijusi asmenybė. Tokia mokykla yra natūralinio žmogaus brendimo būvis, neatskiriamas nuo namų, nuo plačios erdvės: tatau yra lygiai mėgiama, trokšdama ir nekenčiama, kaip ir kiekvienas kitas būvis, kuriame reiškiasi pilnutinis gyvenimas su visais savo kraštutinumais <...>. Čia jaunuolis jaučiasi augas, turtėjas, sėmėjas ir atsiskleidžias“ (3; 137). Šis J. Laužiko ateities, mokyklos apibrėžimas labai artimas veiklos mokyklai. Todėl VM – ateities mokykla. Šiuo metu aktualu kurti IK toje pačioje mokykloje ar rajone, mieste.

Veiklos išlyginamųjų klasių tikslai, uždaviniai, mokinių ir mokytojų kontingentas

Pagrindiniai veiklos klasių tikslai yra šie:

1. Padėti „išsitiesti“ silpniems moksle, ribotų gabumų, nepažančiams, nesugebantiems ar nenorintiems mokytis. Padėti jiems sociologizuotis, įgyti bendrojo išsilavinimo pagrindus, palengvinti jiems baigti pagrindinę mokyklą.

2. Padėti talentingiesiems, bet dėl įvairių priežasčių stokojantiems mokymosi motyvacijos, nemokantiems prisitaikyti prie gyvenimo, materialiai skurstantiems. Mokyti juos praktiškai taikyti gaunamas žinias, mokyti gyventi,

susirasti savo vietą gyvenime, pažinti savo silpnybes ir padėti išmokti savo galimybes panaudoti. Mokyti mokinius protinio (skaityti, rašyti, skaičiuoti ir kt.) ir fizinio darbo kultūros, savišvietos ir saviugdos, savikūros būdų, geriau pažinti save, ugdyti savo gabumus, įvairias galias.

3. Ugdyti talentingus mokinius, turinčius polinkį ir poreikį studijuoti, padėti jiems išsiugdyti savo gabumus, gebėjimus, išmokti praktinės darbinės, intelektualinės, gamybinės, komercinės ar kitos veiklos.

Pagrindiniai veiklos klasių uždaviniai yra šie:

a) veiklos mokymosi procese nuolat formuoti sąmoningą (attitude) ir nesąmoningą (set) palankią nuostatą veiklai: mokymuisi, savikūrai, savišvietai, amatų praktiškam mokymuisi, protinio darbo kultūrai. Veiklos mokymosi rezultatas – palanki nuostata praktinei veiklai ir dalykams, kurie padeda to išmokti;

b) pasirinkti mokymo turinį, orientuotą į veiklą, susijusią su matematika, fizika, chemija, kalbų mokymusi;

c) siekti rašto, skaitymo kultūros, atliekant atitinkamus tyrimus;

d) mokyti mokinius geriau pažinti save, ugdyti savo charakterį, valią, ištvermę, mąstymą, vaizduotę, atmintį, gabumus ir psichines bei fizinės galias, padedant jiems susikurti savo ateities įvaizdžius, idealus;

e) siekti išlyginti šių mokinių bendrojo lavinimo dalykų, kuriuos mokyti jiems sunku, žinias ir mokėjimus, idant jie galėtų grįžti iš IK į savo klases normaliai tęsti mokslą;

f) išmokyti prakinės reikšmingos veiklos (pinti krepšius, vyti virves, siūti, megzti, atlikti įvairius medžio, metalo darbus). Produkciją jie patys parduoda (mokyklai tarpininkaujant). Gamybinės veiklos, verslo mokomasi pagal mokinių, jų tėvų, mikrorajono poreikius ir galimybes.

Išlyginamųjų klasių kontingentas – 12–16 metų mokiniai, kurie mokosi bendrojo arba profesinio lavinimo mokyklose, turi mokymosi motyvacijos ir kt. problemų, sunkiai pritaipia prie kitų, norėtų turėti papildomų pajamų pragyvenimui, geriau pasiruošti studijoms aukštojoje mokykloje. Į veiklos klases priimami mokiniai pagal jų pačių pareiškimus, kuriems pritaria tėvai.

Veiklos klasių mokinių kontingentas dinamiškas, tačiau mokymosi laikas šiose klasėse neturi būti ištęstas vieniems mokslo metams. Mokinių skaičius klasėje neturėtų viršyti dvylikos.

Pedagogai – tik geri dalykininkai, pedagogiškai ir psichologiškai pasirengę, mylintys mokinius, neabejingi jų atečiai, eruditai-asmenybės. Jie turėtų būti visokeriopai (materialiai ir morališkai) skatinami, nes nuo jų priklauso tolimesnis šių mokinių likimas, gyvenimiška adaptacija. Gamybinės, darbinės, komercinės, ūkinės ir kitos veiklos turėtų juos mokyti auksinių rankų meistrai.

Pagrindiniai ugdomojo proceso organizaciniai postulatai išlyginamosiose klasėse

Teorinis veiklos klasių pagrindas – veiklos išmokimo psichologija, pedagoginė psichologija, amžiaus tarpsnių psichologija, veiklos pedagogika, kuri dar tebesikuria, profesinė pedagogika, kompleksinių prof. J. Laužiko organizuotų nepažangių miesto ir kaimo mokyklų mokinių tyrimo rezultatai.

Veiklos mokymo *metodai* – kompleksiška individualizuoto paritetinio pobūdžio, praktiniai, romantiniai, mokiniams malonūs, prasmingi, priklausantys nuo konkrečių vidinių ir išorinių sąlygų sąveikos, jų saviraiškos ir savirealizavimo interesų, prigimtinių gabumų, įvairių galių ir gabumų ugdymo poreikių.

Bendrojo lavinimo ir darbinio ar profesinio rengimo *turinį* sudaro privažomi dalykai, orientuoti į žaidybines, mėgėjišką, profesinę ar intelektualinę veiklą, ir pasirenkami alternatyvūs pagal mokinių ir jų tėvų, kaimo, rajono ar miesto poreikius, interesus.

Veiklos mokyklų mokomoji bazė: IK mokiniai mokosi savo mokykloje. Amatų mokymui gali būti panaudoti buvę mokymo kombinatai, profesinių ar aukštesniųjų mokyklų materialinė bazė. Už tinkamų sąlygų šioms mokiniams ir mokytojams sudarymą atsako šios mokyklos direkcija; rajoninių (apskrities) ar miesto paauglių veiklos mokyklų pilnateisis šeimininkas yra švietimo skyrius, jo paskirtas atsakingas organizatorius. Rajono (miesto) veiklos mokykla kuriama jaunimo mokyklos bazėje arba vienoje iš mokyklų, kurioje geriausia mokymo bazė, arba daugiausia mokinių. Gamybinės veiklos, verslo mokoma pagal šios vietovės, rajono, miesto poreikius ir galimybes, taip pat mokinių ir jų tėvų interesus, rinkos poreikius.

Norint plėsti mokinių praktinę veiklą, būtų tikslinga (jei leidžia sąlygos) pamokas dubliuoti po 30 minučių su 5 minučių pertrauka. Pirmoji dubliuotos pamokos dalis skiriama teorijai, jos įtvirtinimui, antroji – pratyboms. Visos pamokos ir pertraukos užimtų ne daugiau kaip 4 valandas. Po to – 1,5–2 valandų pietų pertrauka. Po jos 2–3 val. pedagogo vadovaujama gamybinė (komercinė) veikla pagal šūkį: „Daryk taip, kaip aš darau“. Toks laiko paskirstymas leidžia atsižvelgti į neintelektualių mokinių dėmesio trumpalaikiškumą, sėkmingiau pervesti teorines žinias į praktinius mokėjimus, neperkrauti mokinių namų darbais, nes ruošiamasi tik 3 pamokoms. Pietus mokiniai gali pavalgytinamie, o jų darbo diena mokykloje – 6–7 valandos su ilga pietų pertrauka, be to, išigali praktinis konkrečios veiklos mokymas. Toks mokymas neturėtų būti kenksmingas mokinių sveikatai.

Pagrindiniai reikalavimai darbiniam mokymui tokie:

1. Užsiėmimai turi būti perspektyvūs, įdomūs, pelningi, susiję su svarbios gyvenime darbinės, komercinės veiklos išmokimu.

2. Formuojami tokie bendros darbinės, techninės, technologinės, gyvenimiškos veiklos mokėjimai, kurie būtų aktualūs ne vienai, o kelioms profesijoms, svarbioms šiems mokiniams.

3. Mokinys turi tapti ne vien gamintoju, bet ir savo produkcijos parduotoju, matančiu pirkėjų poreikius, girdinčiu jų kritiką.

4. Gaminama produkcija turi būti maksimaliai individualizuota pagal šių mokinių poreikius, galimybes.

5. Gamybinėmis medžiagomis ir įrankiais rūpinasi patys mokiniai, jų tėvai, mokyklos padedami.

Išlyginamųjų klasių valdymas ir finansavimas. IK vadovauja vienas iš direktoriaus pavaduotojų, aukštos pedagoginės ir psichologinės kultūros specialistas. Rajono ar miesto veiklos mokykloms vadovauja švietimo skyrius, jo skirtas geras pedagogas. Veiklos mokyklos mokytojų atlyginimai turi būti maksimalūs, o gerai užsirekomendavę mokytojai dar ir kitaip skatinami.

Pagrindiniai ugdomojo proceso pedagoginiai reikalavimai

Veiklos mokymosi sėkmė sąlygoja palankią mokinių nuostatą mokymuisi, profesijai, mokyklai. Todėl IK pedagogai turėtų vadovautis dėsniu: mokymasis → sėkmė → rezultatai (produktas ir pan.) → pasitenkinimas → palanki nuostata → įkvėpimas → aktyvumas, ir vėl mokymasis → sėkmė ir t. t.

Mokinio veiklos sėkmę turi užtikrinti pedagogas.

Pedagoginiame procese vyksta *keturių veiksnių sąveika*: mokytojo, mokinio, mokomojo turinio ir mokinio veiklos produkto. Šiuo atveju mokinys veikia jo pagaminto produkto kokybę, o ne mokytojas. Tai leidžia demokratizuoti, reguliuoti partneriškus pedagogo ir mokinių santykius.

Būtina atsisakyti teoretizavimo mokykloje. Reikia leisti mokiniams būti „skruzdėlėmis“, kurios nuolat bėginėja, neša, velka, varto...” (J. A. Komenskis). „Te protas mintija, liežuvis kalba, o ranka kuria” (J. A. Komenskis), teviešpatauja netramdoma mokinių iniciatyva veiklai.

Mokomasis turinys apribotas veiklos poreikių.

Mokinių veikla turi būti *reikšminga* jų gyvenimui, atitikti jų interesus, siekius, poreikius, mokyti juos praktiškai naudotis žiniomis, pasinėsti į mokiniui malonių problemų analizę, susimąstyti dėl savo praeities, dabarties ir ateities, dėl savęs pažinimo ir saviugdos bei savišvietos.

Veiklos mokymo sistemos centras – mokinys, o ne mokomoji medžiaga, ne mokytojas. Niekas mokinio neišmokys veiklos, jei jis to nenorės.

Nuolat pamokose, dirbtuvėse ir kitur ugdyti mokinių potraukį veikti, kurti.

Mokytojas turi apmąstyti visą savo darbo sistemą. Pažinimas ir veikla siejasi su Dž. Diuji minėtu veiklos mokymosi nuosekliu pakopiskumu.

Pedagoginiame procese turi vyrauti *savarankiškas* mokinių darbas pagal jų tempą (greitai, vidutiniškai ar lėtai), pagal pasirinkimo laisvę, pagal savarankiškos veiklos pobūdį (fizinis darbas, konstravimas, piešimas, žaidimas ir pan.). Visais atvejais vieni mokiniai padeda kitiems, mokosi iš jų.

Mokiniai nuolat mokosi savarankiško darbo būdų.

Mokinys dirba ir mąsto pats. Mokytojas tik *vedlys*, kuris atrenka medžiagą, formuoja problemas, padeda mokiniams išmokti konkrečios veiklos, ugdo jų gabumus, galias, interesus, idealus, formuoja mokėjimus ir įgūdžius.

Mokiniai užduotis gauna *ilgesniam laikui*, jų atlikimą patys planuoja, dirba individualiai arba grupėmis. Atsiskaitymas už užduotis ugdo mokinių pareigos, atsakomybės jausmą, valią, iniciatyvą.

Darantys pažangą mokiniai grąžinami į savo klases.

Neintelektualūs, skurstantys vaikai, jų tėvai ir mokytojai, dirbantys IK, turi sudaryti *darniąją šeimą*, kurios narių tikslai, siekiai sutampa.

Gaunamos žinios turėtų būti ne primetamos, o eiti per vidinę individo priзмę, pasiekti jo širdį, tapti jo savastimi, mokomosiomis gėrybėmis, žadinti gabumus ir galias, leisti mokiniui „išsitiesti“, sociologizuotis, išvystyti savo gabumus, surasti savo vietą, prasmę gyvenime.

Vadovautis dėsniu: nureipti ugdytinio „sielą į teisingą veiklą (fizinę ar dvasinę) ir praturtinti jį neribotos sielą užvaldančios veiklos priemonėmis“ (8, 528).

Padėti išmokti mokiniams refleksuoti, analizuoti savo pažinimą, dmesį, mąstymą, vaizduotę, valingumą, ištvėrmę intelektualioje, mėgėjiškoje ar profesinėje veikloje.

Pedagogo vaidmuo mokykloje – brandinti ne vieną tik išmonę (padėti mokiniams daug sužinoti), bet ir mokyti mokinius gyvenimiškos veiklos išminties. Būti mokytoju, pagal Vaižgantą, – „tai nereiškia išmokyti vaikus abėcėlės, sudėti ir atimti ar kaip ten tokie kirminiukai ar vabaliukai gyvena, bet tai reiškia iš tų vaikučių sukurti didžias lietuviškas asmenybes <...>. Maža nusakyti važiavimo kryptį, dar reikia išmokyti važiuoti, kad galvos nepramuštų, kartais net kad jos nenusisuktų.“ (9, 50)

Tik kompleksiškas šių 20 postulatų realizavimas, kryptingas mokinių kūno, sielos, dvasingumo, vidinio „aš“, gabumų ir galių ugdymas leidžia kalbėti apie veiklos pedagogikos praktinį pritaikymą mokykloje, mo-

kyklos, kaip žinių perteikimo institucijos, pervedimą į veiklos, gyvenimo mokyklą.

PEDAGOGY OF ACTION IN PRACTICE

Summary

The aim of education is not only to provide knowledge, but also to provide necessary skills, to teach pupils how to apply the acquired knowledge in practice. The article discusses the structure of the process of action and historical development of this branch of pedagogy. The principles of learning by doing are also analysed. Forms and methods of activating pupils are presented. The article also speaks about possibilities of application of pedagogy of action in Lithuania. Pedagogical requirements for learning by action are presented in the final chapter of the article.

Literatūra

1. Adler G. Entdeckung der Seele. – Zürich, 1934.
2. Herget A. Svarbiausios pedagoginės srovės šių dienų gyvenime. I d. – Kaunas–Marijampolė, 1923.
3. Laužikas J. Švietimo integracijos pagrindai // Pedagoginiai raštai. – K., 1993.
4. Lazauskis J. Šis tas apie pasaulėžiūros sroves ir sūkurius. – K., 1938.
5. Mačernis M. Veiklos mokyklos didaktika // Pedagoginis metraštis. 1 sąsiuvinys. – Klaipėda, 1937.
6. Statkevičienė S. Mokėjimų studijuoti formavimas mokant kalbų. Soc. m. dr. dis. – V., 1993.
7. Šerkšnas A. Mokyklinė bednruomenė. – K., 1938.
8. Ušinskas K. Rinktiniai pedagoginiai raštai. I. Auklėjimo klausimai. – K., 1959.
9. Vaižgantas. Greitoji važiuotė // Lietuvos mokykla. – 1930. – Nr. 2.
10. Габай Т. В. Учебная деятельность и ее средства. – М., 1988.
11. Джуринский А. Н. Реформы зарубежной школы. Надежды и действительности // Педагогика и психология, серия „Знание“. – 1989. – № 7.
12. Дьюи Ден. Психология и педагогика мышления. – М., 1919.
13. Ительсон Л. Б. Психологические теории научения и модели процесса обучения // Советская педагогика. – 1973. – № 3.
14. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний. – М., 1975.
15. Фукуяма С. Теоретические основы профессиональной ориентации. – М., 1989.
16. Шуккина Г. Роль деятельности в учебном процессе. – М., 1986.